

- Всесоюз. науч. метод. центр нар. творчества и культ.-просвет. работы; Сост. А.А. Борзов. – М.: Б. и., 1985. – 33 с.
4. Хореографическая работа со школьниками / Под ред. Е.В. Коноровой. – М.: НИИ художественного воспитания АПН РСФСР, 1956. – 343 с.
  5. Семинары и курсы по танцу. Программы и учебные планы по повышению квалификации руководителей танцевальных коллективов. – М.: Профиздат, 1960. – 127 с.
  6. Бондаренко Л.А. Методика хореографической работы в школе и внешкольных заведениях. – К.: Музична Україна, 1985. – 221 с.
  7. Боголюбская М.С. Музыкально-хореографическое искусство в системе эстетического и нравственного воспитания. – М.: Мин-во культуры СССР, 1986. – 93 с.
  8. Березова Г.О. Хореографічна робота з дошкільнятами. – К.: Музична Україна, 1989. – 204 с.

УДК 792:37.014.5

РОЛЬ І МІСЦЕ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ОСВІТНЬО-ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В ПЕРІОД 1918-1920 рр.

Дергач М.А., к.пед.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті на основі архівних матеріалів аналізується процес застосування театрального мистецтва в системі формування особистості українців у 1918-1920 рр.
Ключові слова: театральне мистецтво, формування особистості, державна політика, соціокультурне середовище, шкільництво.

Dergach M.A. ROLY I MESTO TEATRALNOGO ISKUSSTVA V OBRABOVATELNOY SISTEME UKRAINY V PERIOD 1918-1920 gg. / Zaporozhskiy natsionalnyy universitet, Ukraina.

В статті на основі архівних матеріалів аналізується процес впровадження театрального мистецтва в систему формування особистості українців у 1918-1920 рр.
Ключевые слова: театральное искусство, формирование личности, государственная политика, социокультурная среда, школа.

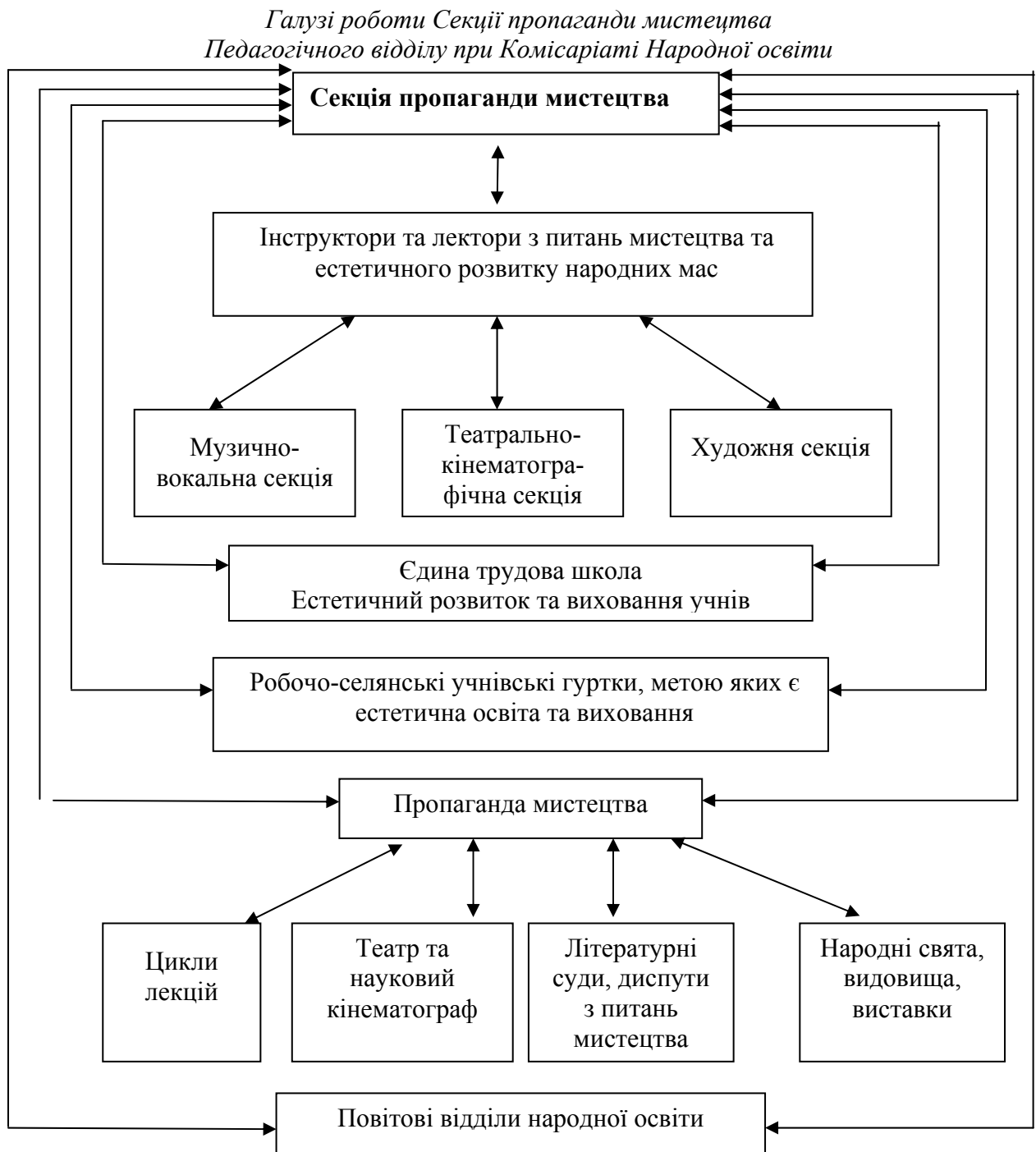
Dergach M.A. THE RILE AND PLACE OF THE THEATRICAL ART IN THE UKRAINIAN EDUCATIONAL SYSTEM IN 1918-1920 / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

In the basis of archive materials the process of theatrical art influence on the formation of ukrainian personality in the period of worker-peasant power coming into being in Ukraine is analysed in the article.
Key words: theatrical art, personality formation, governmentine policy, social cultural environment, school.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства знов підвищився інтерес до мистецтва як засобу розвитку людини. Активне включення різними гуманітарними галузями до сфери наукових і практичних інтересів мистецтва, зокрема театрального, потребує пошуку відповіді на питання як саме і чому можливо застосовувати театр, театральну діяльність у процесах соціалізації, корекції та реабілітації людини? Не менш важливою є проблема осмислення теорії та практики впровадження театрального мистецтва в систему формування людини на попередніх етапах розвитку європейської цивілізації.

Вивчення історико-педагогічних праць вітчизняних істориків педагогіки різних часів (А.Д. Бондар, М.М. Грищенко, М.С. Грищенко, В.І. Чепелев, С.О. Сірополко, Ф.Ф. Корольов, М.П. Ніжинський, В.Й. Борисенко, Ю.Д. Руденко, Н.М. Гупан, О.В. Сухомлинська, С.М. Філоненко, Л.А. Медвідь, О.О. Любар та ін.) виявив, що процеси становлення і розвитку театрального мистецтва як засобу педагогічного впливу залишилися поза увагою науковців-педагогів. Тільки С.О. Сірополко у фундаментальному дослідженні “Історія освіти в Україні” констатує зміни, які відбувалися в царині театрального мистецтва на межі XIX–XX століть. Тому мета статті полягає у виявленні чинників, що сприяли введенню театрального мистецтва в процес формування громадян України в 1918-1920 рр. та аналізі способів і форм його функціонування як освітньо-вихованого засобу.

Схема 1.

У 1917 р. зі зміною панівного ладу на Україні почалося активне впровадження театрального мистецтва у всі сфери життя суспільства. Особливо поживався цей процес в царині соціокультурної діяльності людей: створення мережі професійних театрів, підтримка на урядовому рівні народних аматорських театральних труп, заохочування кооперативів, профспілок, державних закладів до відкриття драматичних гуртків, секцій, шкіл із метою залучення колективів цих об'єднань до театральної діяльності. Наприклад, у м. Харкові на кінець 1918 р. серед обрахованих і занесених до списків 28 клубних об'єднань у 10 працювали драматичні гуртки, а у 9 – гуртки пластики, яку ми розглядаємо як різновид театральної діяльності [1]. Разом це складає більш ніж половину від всіх зафіксованих урядом клубних об'єднань. Що ж стосується загальної та професійної освіти населення України, то слід вказати, що незважаючи на складні політичні та економічні умови 1917-1922 рр., при розробці державної освітньо-виховної політики обов'язково враховувалися питання естетичного виховання та художньої освіти дітей і молоді. Способи реалізації цього положення особливо чітко простежуються в Схемі 1 “Галузі роботи Секції пропаганди мистецтва”, розробленій близько 1920 р. театральним відділом Головного Управління пролітикопросвітницької роботи Комісаріату Народної Освіти України.

Український більшовицький уряд, котрий в 1919 р. остаточно посів у країні, продовжуючи політику Росії, використовував театралізацію та театральну діяльність як ефективний засіб ідеологічного впливу на людей, формування їхнього політичного світогляду. Такий спосіб використання театрального мистецтва був настільки важливим для тогочасного уряду, що при Народному Комісаріаті Освіти (далі - НКО) створили окремий Відділ позашкільної освіти, який поряд з іншими питаннями опікувався й театральними.

Як вказувалося в установчих документах, завдання позашкільної освітньої роботи полягало в пробудженні масового інтересу до знань, підняття культури людей до рівня соціалістичного ідеалу [2]. На той час для вирішення таких завдань у країні не було ні потрібної кількості досвідчених працівників, ні достатнього економічного ресурсу. Тому влада намагалася знайти такі засоби, застосування яких допомогло б ефективно формувати світогляд людей. Ним стала мережа пересувних просвітницьких потягів, що були створені на зразок російського агітаційного потягу імені А.В. Лунчарського.

До складу просвітницької бригади входили лектори, інструктори, актори. У потязі були представлені вагон-бібліотека, виставка, театр і склад. Передбачалося, що діяльність таких просвітницьких потягів буде започатковувати “тижні просвітництва”, на яких пересічним громадянам роз'яснюватимуть завдання й досягнення в справі культурної та економічної розбудови нової держави. У цьому факті для нас важливим є підтвердження положення про театр як активний засіб просвітництва та формування громадської думки.

Поряд із центральним відділом позашкільної освіти на рівні губерній та повітів при відділах народної освіти також існували підвідділи позашкільної освіти. На прикладі Київської губернії можна визначити структуру такого підвідділу, котрий складався із секцій: навчальної, народних будинків і бібліотек-читалень, театральньо-художньої. Через деякий час структура підвідділу змінилася і набула такого вигляду: 1) навчально-шкільна секція; 2) бібліотечна; 3) секція народних будинків та пролетарських клубів; 4) лекційна секція. Художня секція була відокремлена в самостійний підвідділ мистецтв, робота якого безпосередньо проходила за планом Позашкільного підвідділу і полягала, головним чином, в обслуговуванні мистецьких заходів, що проводилися секцією народних будинків та у робочих клубах [3].

У межах дослідження серед практичних завдань відділу Позашкільної освіти важливими є такі: створення пересувного драматичного театру, організація

драматичної секції, пошук талановитої молоді, з метою подальшої фахової підготовки в мистецьких закладах освіти.

Робота повітових підвідділів позашкільної освіти спрямовувалася на розвиток і управління культурним життям мас, об'єднання та спрямування всієї діяльності позашкільних закладів повіту [4]. Структура таких підвідділів дублювала губернський – секції навчальна, лекційна, бібліотечна, клубна та мистецтв. На повітовому рівні театральне мистецтво було представлене в роботі останніх двох секцій. Клубна секція об'єднувала, керувала і контролювала діяльність Народних будинків у робочих клубах, які сприяли розвитку самодіяльності, зокрема театральної. Секція мистецтв організовувала та керувала театральним, музичним, художнім, літературним та кінематографічним життям в повіті. Однак у документах того часу вказується, що в повітах Київської губернії “поки що немає можливості налагодити роботу, тому що постійно відбуваються кулацькі повстання” [3]. Тобто розроблена модель формування українців почала повністю реалізовуватися після остаточного затвердження робітничо-селянського уряду по всій країні.

Комісаріат народної освіти розробив струнку мережу позашкільних просвітницьких установ, яка мала триступеневий рівень [5]. Заклади I ступеня повинні були максимально охопити все населення позашкільного віку, тому влада передбачала їх влаштовувати у всіх населених пунктах безпосередньо за місцем проживання людей. Позашкільні просвітницькі осередки цього ступеня склалися з народних будинків або таких, у яких розташовувалася школа для дорослих, бібліотека-читальня, аудиторія-чайна. У цих закладах проводилася загальна просвітницька освіта населення, тому й кількість їх була найбільшою. Театральне мистецтво представлялося у вигляді самодіяльності людей, що відвідували заклади I ступеня.

Заклади II ступеня призначалися для задоволення більш вибагливих запитів значної частини населення. Окрім народних будинків до їх складу входили театр та музей. Заклади цього ступеня влада організовувала в районах міст та сільських районних центрах, де кількість населення була близько 10.000 осіб.

У повітових та губернських містах розміщувалися заклади позашкільної освіти III ступеня, вказаний вище перелік доповнювався пролетарськими та народними університетами, студіями, художніми галереями, науковими кінотеатрами тощо.

Усі інші установи, котрі не входили до складу мережі Позашкільної освіти (аудиторії, театри, музеї, навчально-показові поля й майстерні, науковий театр тощо) повинні були організовувати свою діяльність за принципами, проголошеними державною системою закладів позашкільної освіти. Однією з таких установ було “Довідкове бюро з питань позашкільної освіти”, яке діяло ще з 1918 р. при Харківському Товаристві Грамотності [6]. У бюро постійно чергували люди, яких називали “фахівцями із загальнодоступного театру”. Вони надавали допомогу у виборі драматичного репертуару, режисури, консультували щодо спрощених постановок та організації вистав, а також керівництва діяльністю та навчанням у драматичних гуртках.

Факт про те, що театральне мистецтво було представлене на всіх трьох рівнях структури позашкільної освіти підтверджується в доповіді В.С. Соловйова “Про мережу народних будинків як головну мережу позашкільних закладів”, яка була проголошена в 1919 р. в Москві на I Всеросійському з'їзді з Позашкільної освіти. У доповіді перераховувалися складові народного будинку, де поряд з бібліотекою-читальнею, школою для дорослих і підлітків обов'язково створювався театр [6].

Об'єднанням всієї творчої роботи пролетарських мас, керівництвом у галузі естетичного, художнього виховання і освіти українців займався відділ Мистецтв НКО, який розподілявся на секції: театральну, музичну, образотворчого мистецтва,

літературну [7]. Відповідно до теми статті поряд з іншими завданнями, правами та обов'язками губернських і повітових відділів мистецтв вважаємо необхідним вказати на такі: облік та обстеження всіх музичних, театральних, художніх та кінематографічних закладів; створення мережі музичних, художніх студій і шкіл для робочих; організація театральної справи, влаштування “зрозумілих для народних мас” вистав та концертів; об'єднання всіх театральних та музичних сил робочих і спрямування їх діяльності відповідно до державних програм розвитку країни. Аналіз схеми будови театральнo-кінематографічного підвіддлу мистецтв Волинського губернського відділу народної освіти показав, що такі відділи на рівні гебурнії займалися не лише організацією соціокультурних установ, а й підготовкою кадрів для народних театрів, драматичних гуртків, у тому числі й учнівських, перепідготовкою працівників професійної сцени.

Для більш скоординованої роботи в галузі мистецтва при Всеукраїнському Відділі Мистецтв НКО Тимчасового Робочо-Селянського Уряду 22 січня 1919 р. була створена Рада мистецтв, яка складалася з представників різних видів мистецтва і повинна була координувати художнє життя країни [8]. Кожний представник певного виду мистецтва організував відповідний комітет, який у свою чергу складався із секцій.

Театральне мистецтво презентував Ільїн, котрий на той час був завідувачем Харківського відділу мистецтв. На засіданні Ради мистецтв від 22.01.1919 р. він вказував, що на деякий час робота Всеукраїнського Відділу Мистецтв обмежена Харковом. Це означало, що “Харків стає лабораторією, де будуть вироблятися методи роботи, які у найближчий час розповсюдяться на всю територію радянської України” [8]. За пропозицією Ільїна до складу театрального комітету входило три секції: педагогічна, видавнича та репертуарна. В інших документах педагогічну секцію називають “відділом сценічної освіти” [9]. Для більшої наочності така адміністративна ієрархія викладена у вигляді Схеми 2.

Схема 2.

Чим саме повинна була займатися педагогічна секція, з доповіді Ільїна визначити важко. Проте аналіз означених доповідачем принципів роботи театрального комітету дозволяє передбачити, що до педагогічного напрямку він відносив інструктаж керівників та учасників “демократичних театральних гуртків”, діяльність інструкторського відділу робочої студії, яку на той час ще передбачалося створити. Як виявив аналіз документів, інтереси мистецьких відділів концентрувалися навколо вирішення суто художньо-творчих (організаційно-адміністративних, мистецько-технологічних) та ідеолого-

пропагандистських питань, і менш за все педагогічних (розвиток та всебічне виховання людини). Взагалі, робота Тимчасової Педагогічної Підсекції, за неодноразовим свідченням помічника завідувача Відділу зв'язку Всеукраїнського Театрального Комітету (далі - ВУТЕКОМ) та представника цієї ж підсекції Д.Д. Уварова проходила мляво, безініціативно і далі узгодження загальних положень не йшла. Неодноразово він звертався до завідуючого Відділом зв'язку ВУТЕКОМа з пропозицією реорганізувати Тимчасову Педагогічну Підсекцію в постійний Відділ сценічної освіти, але позитивно це питання не вирішувалося.

Для розбудови професійної театральної освіти одним із цінних документів, що розробили працівники педагогічної секції, було положення про театральні навчальні заклади, котрі розподілили на три типи: 1) народні театральні училища з центральним показовим училищем та районними школами; 2) державні театральні училища; 3) приватні школи і студії. Саме в таких напрямках приблизно до кінця 20-х років відкривалися театральні навчальні заклади.

Поступово структура ВУТЕКОМу змінювалася і склалася з Управління, Відділів та Підвідділів [10]. У контексті заявленої теми важливою є діяльність Відділів Народних театрів та Історико-театрального. Так, працівники Відділу Народних театрів організовували курси з народного театру, на яких готували кадри досвідчених інструкторів; координували роботу консультативного бюро з різних проблем організації ідейної та технічної сторони народних театрів.

Діяльність історико-театрального відділу розпочалася 09.02.1919 р. [11]. Керівництво визначило такі напрями роботи відділу:

- 1) організація та проведення для широкої народної аудиторії лекцій, бесід, вистав з історії та драми;
- 2) розповсюдження історико-театральних знань шляхом видання відповідних книг "загальнодоступного" характеру, стінних таблиць та інших навчальних посібників, бібліографічних покажчиків тощо;
- 3) створення карткового бібліографічного покажчика літератури про театр для тих, хто працює в галузі театрального мистецтва, режисерів, театральних інструкторів;
- 4) пошук та облік театральних речей та книжок, що мають наукове значення;
- 5) розробка програм з історії театру для драматичних шкіл, студій, гуртків професійного спрямування.

За січень-квітень 1919 р. працівники відділу продумали і створили програму циклу історичних вистав (з історії західно-європейського театру), скликали нараду режисерів м. Харкова з метою обговорення питання щодо здійснення цього задуму.

Цікавою була методична робота Історико-театрального відділу, працівниками якої були видані три стінні таблиці з історії світового репертуару: зміст I таблиці охоплював період від античності та найдавнішої драми до XVIII ст.; II – європейський репертуар XVIII-XIX ст.; III – генеологічне древо – театр. Призначалися такі таблиці для учнів і слухачів драматичних шкіл, гуртків, народних читалень, бібліотек тощо. У таблицях відображалася історія розвитку драми, наводився перелік репертуару світового драматичного мистецтва з часів зародження театру та драми до початку XX століття. У педагогічному плані також важливим був розроблений колективом цього відділу бібліографічний покажчик під назвою "Що читати з історії театру та драми" [10].

Значна культурно-просвітницька робота проводилася серед червоноармійців. Головними осередками агітаційно-просвітницької роботи були будинки Просвіти, що відкривалися в червоноармійських частинах губерній України та клубах Червоної Армії. При будинках Просвіти відкривалися культурно-просвітницькі клуби з усіма

відділеннями: театром, бібліотекою, школою грамотності, науковим кінематографом, школою ремесел (столярною, слюсарною, електротехнічною, кравецькою тощо), педагогічні курси, агітаційні курси, художні гуртки, спортивні майданчики, оркестр, хор тощо. Різноманітність відділень будинку Просвіти вказує на те, що його відвідувачами були не тільки червоноармійці, а й усі мешканці міста, де він знаходився.

Клуби Червоної Армії також призначалися не тільки для червоноармійців, а й для людей того міста, де він розташовувався. У Положенні про Клуби Червоної Армії наголошувалося, що метою цього закладу було “об’єднання червоноармійців та працівників, пояснення й розвиток класової свідомості, вдосконалення естетичної, фізичної, політичної культури в дусі соціальної революції” [12]. Для досягнення цієї мети поряд з іншими заходами вказуються такі: постановка вистав, проведення музично-літературних вечорів та організація художніх гуртків. Керування мистецькою діяльністю клубу покладалося на театральну-музичну секцію. Проте слід підкреслити, що вся робота цієї секції спрямовувалася на задоволення дозвіллевих потреб людей, тобто була розважальною.

Аналогічною була діяльність багатьох об’єднань громадян України. Наприклад, товариство “Молода громада” м. Харкова силами колектива драматично-мистецької секції протягом 1919 р. підготувало і продемонструвало кілька вистав для дітей та членів свого товариства, розпочало будівництво сцени в помешканні української гімназії, провело кілька лекцій з історії театрального мистецтва. До художньо-творчих досягнень “Молодої громади” також належало проведення на Шевченківські свята літературно-драматичних читань [12].

При Харківському Товаристві розповсюдження в народі грамотності існувало дві трупі - російська та українська. До складу російської трупі входили професійні російськомовні актори, українську складали гуртківці-аматори. Вистави ставилися по суботах, неділях та святкових днях. Трупі працювали протягом року, за виключенням червня та липня. У звіті про діяльність товариства за 1918 р. повідомлялося, що публіка із задоволенням відвідувала вистави. У цілому за звітний період було показано 71 виставу, загальна кількість глядачів склала 62.293 людини [13].

Із 1917 р. у м. Харкові під керівництвом А. Пономарьова існувало Просвітницьке товариство “Ренесанс”. Перевірка його роботи в 1919 р. інструктором Відділу зв’язку ВУТЕКОМу І.Є. Веймсбергом виявила, що до товариства входило 300 осіб. Серед різних форм просвітницької роботи активно впроваджувалося театральне мистецтво: актори Ардатов та Головін читали лекції з історії театру, вели практичні заняття з акторської техніки, міміки та пластики [14].

Типовою для того часу була художньо-творча діяльність кооперативу “Шостопарк” (скорочення від назви “Шостий корінний парк польових парових залізничних доріг фронту”), який був заснований у м. Харкові ще 06.09.1915 р.

У короткій історії театру цього об’єднання розповідається про те, що бажання задовольняти культурні запити членів кооперативу та їхніх сімей сприяло скликанню 07.05.1917 р. перших зборів любителів драматичного мистецтва, на яких обрали театральний комітет з 10-ти осіб [14]. Головним завданням комітету було сприяння задоволенню духовних та естетичних потреб всіх, хто бажав отримати “розумні розваги”. Для вирішення цього завдання влаштовувалися вистави, концерти, гуляння, літературні вечори, різноманітні ігри. При кооперативі створили два гуртки любителів сценічного мистецтва: російський (24 особи) та український (26 осіб), якими за сезон з 12 травня по 24 вересня було показано 21 виставу. Поступово кількість учасників гуртків збільшилася і у 1919 р склала: російська група 30 осіб, українська – 38. Треба підкреслити, що театральними колективами ставилися вистави не тільки для дорослих, а й для дітей, традиційним було проведення новорічних ялинкових театралізованих

свят. Окрім зазначених об'єднань існувало ще багато драматичних секцій та гуртків, які мали переважно дозвіллене спрямування.

Дещо іншими були так звані курси А. Новікова і Я.А. Назаренка. 4 березня 1919 р. до НКО звернулися викладач російської мови та словесності загальноосвітніх курсів ім. І.С. Тургенєва та гімназії для дорослих А. Новіков і лектор курсів про народний театр Я.А. Назаренко із клопотанням про відкриття в м. Харкові курсів з вивчення російської мови, літератури, театру та мистецтва. Це клопотання було підтримане. Мета курсів полягала в “розвитку в народі знання, любові та розуміння російської мови, літератури, театру і мистецтва” [15]. Уся навчально-виховна робота проводилася в різних формах: лекції, диспути, фольклорні експедиції, робота в архівах, бібліотеках з метою вивчення старовинних рукописів та творів, екскурсії в музеї для наочного ознайомлення з творами живопису, скульптури і архітектури.

У царині театрального мистецтва організатори курсів окреслили таку тематику лекцій: теорія сценічного мистецтва; історія народного театру; історія театру всіх часів та народів. Серед форм роботи не вказується про проведення практичних занять з театрального мистецтва, тому передбачаємо, що всі заявлені теми про театр вивчалися на суто теоретичному рівні.

Додатково повідомлялося, що ці курси були платними, призначалися для всіх вікових груп населення і проводилися у вечірній час. Викладачі курсів обов'язково займалися науковою діяльністю. Роботою курсів керувала педагогічна рада, котра підпорядковувалися безпосередньо Комісаріату Народної Освіти України.

У ті часи також активізувався процес організованого залучення до театрального мистецтва дітей і молоді в системі шкільництва. Такі зрушення були зумовлені низкою урядових наказів, які впорядковували роботу шкіл. Перш за все, це Постанова Народного Комісаріату Освіти від 30 січня 1919 р. “О передаче всех учебных заведений в ведение отдела Просвещения”. В урядовому документі за підписом завідуючого Відділом Освіти В.П. Затонським було проголошено, що “з метою реорганізації навчально-виховної справи, єдності, наступності, оновлення школи на засадах нової педагогіки та соціалізму всі навчальні заклади початкові, середні та вищі, загальноосвітні та спеціальні, а також заклади дошкільного виховання і позашкільної освіти, як державні, так і громадянські, й приватні переходять у підпорядкування Відділу Освіти Тимчасового Робітничо-Селянського Уряду України” [16].

У межах нашого дослідження, важливим є такий крок уряду: проголошення Постанови від 12 лютого 1919 р. за підписом заступника Народного Комісару Освіти М. Салька, у якій регламентувалося шкільне життя: “за рахунок вільних годин, залежно від їх кількості, за рішенням педагогічної ради один день на тиждень (окрім неділі) звільняється від звичайних уроків та надається для організаційної та культурно-просвітницької роботи учнів: учнівські збори, читання, лекції, співбесіди, реферати, лабораторні заняття, екскурсії, вистави, вокальні, музичні та інші заняття, де виявляється самодіяльність учнів” [16]. На підставі цього рішення шкільні відділи розробили внутрішні розпорядження, у яких уточнювався напрям роботи зі школярами. Наприклад, шкільний підвідділ губернського відділу НКО м. Харкова вказував, що вільний день надається з метою підвищення культурного рівня учнівської молоді, тому повинен використовуватися для культурної самодіяльності та самоосвіти учнів [17].

Прийняття таких урядових рішень створило умови для виникнення в школах низки різноманітних гуртків, серед яких були театральні, або такі, що в роботі використовували театральне мистецтво. Як зразок останнього, можна вказати на гурток “Самоосвіта”, котрий створили при робочому технікумі Харківського відділу Російського Технічного товариства з метою “виховання й розвитку в душі пролетарського світогляду, пролетарської культури, привчання до критичного та

художнього сприйняття дійсності” [18]. Серед різних форм роботи цього гуртка значне місце посідало відвідування вистав.

Виховання дітей, школярів та молоді поза школою на державному рівні проводилося через роботу Відділу соціального виховання, метою якого було спрямування діяльності дошкільних, шкільних та позашкільних об'єднань в напрямку трудового соціального виховання [19]. Серед завдань, що вирішував цей відділ, була пропаганда урядових ідей засобами мітингів, лекцій, дитячих свят тощо, організація дитячих комун, клубів, садків, майданчиків та літніх трудових колоній. Серед клубів, котрі організовувалися відділами соціального виховання, були й шкільні клуби, які займалися виховною роботою серед учнів різними засобами, зокрема й театральними.

Отже, можна з впевненістю стверджувати, що робітничо-селянський уряд в період 1918-1920 рр. активно застосовував театральне мистецтво як засіб формування людини за такими векторами:

I. Впровадження ідеологічних програм уряду з метою

– формування комуністичного (соціалістичного) свідогляду

молоді і дітей;

– трансформації світоглядних установок середнього і

старшого покоління;

– патріотичного і політичного виховання.

II. Впровадження програм побудови нової соціалістичної культури через

– реалізацію творчого потенціалу громадян країни

– розвиток волі та активності людей.

Таким чином, на Україні вже на початку 1919 р. урядом впроваджувалася політика активного введення мистецтва, зокрема театрального, до соціокультурного простору та позакласної роботи в школах, залучення до театральної діяльності широких громадських і дитячих кіл. Така державна політика могла реалізовуватися лише професійно підготовленими кадрами фахівців з театрального мистецтва: акторами, режисерами, мистецтвознавцями, інструкторами та керівниками гуртків, студій, народних театральних колективів тощо. Тобто виникла об'єктивна потреба у створенні мережі закладів професійної підготовки працівників у галузі театрального мистецтва. Саме ці питання і потребують подальшого детального історико-педагогічного вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Із списків клубів м. Харкова. // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп. 1., Спр. 1014., арк. 25-45.
2. Нотатки до доповіді про роботу відділу позашкільних заходів та установ просвітницького характеру // ЦДАВОВіУУ – Ф. 16., Оп. 1., Спр. 6., арк. 14-18.
3. Завдання відділу Позашкільної освіти в губернському масштабі. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 166., арк. 25-30.
4. Про структуру повітового відділу народної освіти. // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп.1., Спр. 148., арк. 7.

5. З Положення “Принципи створення мережі Державних закладів Позашкільної освіти”. // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп.1., Спр. 6., арк. 42.
6. Документ без назви. // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп. 1., Спр. 463, арк. 15.
7. З інструкції про “Організацію губернського відділу Народної освіти”. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп.1, Спр. 148., арк. 27-29.
8. З журналу засідань Ради Мистецтв при Всеукраїнському Відділі Мистецтв НКО Тимчасового Робочо-Селянського Уряду від 22.01.1919 р. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 616., арк. 2-5.
9. Наркомос УРСР. Відділ мистецтв. ВТК. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 636., арк. 21-22.
10. Інформація з бюлетеня для газет. // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп. 1., Спр. 799., арк. 19.
11. Відділ мистецтв. Протоколи засідань, доповіді, звіти ВТК про роботу за січень – квітень 1919 р. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 634., арк. 8-28 зв.
12. Про просвітницьку роботу, що проводилася серед червоноармійців та членів різних товариств. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 167., арк. 25-30.
13. Звіт Харківського Товариства розповсюдження у народі грамотності. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 481, арк. 6-7.
14. Звіти товариств «Ренесанс» та «Шостопарк». // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 643., арк. 75-79.
15. Про відкриття та діяльність курсів Новікова. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 16., Оп. 1, Спр. 167, арк. 25-30.
16. Постанова НКО “О передаче всей учебных заведений в ведение отдела Просвещения”. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп.1., Спр. 2., арк. 34.
17. Постанова шкільного відділу м. Харків, від 13.02.1919 р. // ЦДАВОВіУУ – Ф. 166., Оп. 1., Спр. 32., арк. 76.
18. Про діяльність гуртка «Самоосвіта» // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп. 1., Спр. 643, арк. 81.
19. Про структуру повітового відділу народної освіти // ЦДАВОВіУУ – Ф.166., Оп.1., Спр. 148., арк. 7.

УДК 378.14-057.875 : 796.011.1

К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЁЖИ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Иваненко Т.В., ст. преподаватель

Запорожский национальный университет

Автор статьи, опираясь на новейшие научные данные, а также на некоторые более ранние публикации и свой опыт работы (2002-2006г.г.), обосновывает мысли о том, что целесообразно формировать у студентов гуманистические мотивы и цели в физкультурной деятельности, актуализировать потребность не только совершенствовать физическое